

NASTAVA STRANIH JEZIKA NA ISPITU

Maja Häusler*

Filozofski fakultet, Zagreb

Pod tim je naslovom od 4. do 6. listopada 2001. održan 19. kongres didaktike stranih jezika. Kongresi Njemačkog društva za istraživanje stranih jezika (*Deutsche Gesellschaft für Fremdsprachenforschung*, DGFF) održavaju se dvogodišnjim ritmom. Ovaj posljednji organizirao je Institut za anglistiku i amerikanistiku Fakulteta za jezične i književne znanosti Tehničkog sveučilišta Dresden (TU Dresden).

Tema ovoga kongresa, „Inovacija, kvaliteta, evaluacija“, odražava činjenicu da znanje stranih jezika sve više privlači pozornost javnosti (samo ne u Hrvatskoj, čini se!), jer je postalo jasno da ta znanja ulaze u kvalifikacije koje se smatraju ključnima. Mnogi bi ljudi rado znali strane jezike i služili se njima, no mnogo ih je manje spremno uložiti trud potreban za stjecanje tih znanja. Strane jezike ljudi ne stječu samo u školi i putem organizirane nastave, a novi mediji obećavaju privlačne kvantitativne i kvalitativne promjene u pristupu stranim jezicima. No, usprkos tom nesumnjivom napretku i dalje je očito nezadovoljstvo načinima, a pogotovo rezultatima usvajanja stranih jezika. Pa dok se u javnosti o problemu znanja i učenja stranih jezika raspravlja na temelju laičkih predodžbi, osobnih mišljenja i anekdotskih priča, Europska godina jezika potaknula je među stručnjacima pitanje evaluacije ne samo znanja, nego i samog procesa učenja i podučavanja, te ispitivanje uloge kontekstualnih i osobnih faktora u krajnjem uspjehu ili neuspjehu procesa učenja stranih jezika.

U doba globalizacije, kakvo je naše, strane jezike doista treba znati, a ne samo učiti. Jedna od posljedica globalizacije jest i potreba ujednačavanja diploma odnosno znanja o kojima one svjedoče. Time obrazovni sustav pre-

staje biti isključivo nacionalna domena pojedinih zemalja, nego se mora potvrditi na internacionalnom tržištu znanja i rada. Takvoj provjeri služe međunarodna uspoređivanja rezultata školskih znanja kao, na primjer, *Third International Mathematics and Science Study* (TIMSS). Loš rezultat koji su njemački učenici postigli u tom istraživanju potaknuo je njemačke prosvjetne vlasti da uključe škole u daljnja istraživanja školskih postignuća, na primjer u *Programme for International Student Assessment* OECDa (PISA), da iniciraju projekt DESI, a didaktičare da istraživanja usmjere na različite varijable koje utječu na napredak odnosno retardaciju i regresiju u uspjehu učenja.

Projekt DESI (*Deutsch-Englisch-Schülerleistungen International*), koji su pokrenuli ministri kulture njemačkih pokrajina, zamišljen je kao usporedno istraživanje znanja učenika i učenica 9. godine školovanja iz predmeta engleski (kao strani jezik) i njemački (kao materinski jezik). Budući da postupci testiranja, na kojima počivaju spomenuta međunarodna istraživanja, na primjer višestruki izbor (*multiple choice tests*), u Njemačkoj nisu uobičajeni, pripremna istraživanja za taj projekt bave se ovim pitanjima: 1. Je li testiranje znanja sa svrhom uspoređivanja škola i pokrajina društveno opravdano i poželjno? 2. Koje pozitivne i negativne posljedice po nastavu treba uzeti u obzir pri izradi testova? 3. Kako će takav projekt utjecati na kulturu testiranja u Njemačkoj, s obzirom na činjenicu da u Njemačkoj didaktika engleskog jezika, kao i didaktika njemačkog kao materinskog jezika izradi testova dosada nije poklanjala gotovo nikakvu pozornost? 4. Koje se spoznaje sličnih projekata mogu upotrijebiti za DESI?

Okvirna tema kongresa odgovara, dakle, na izraženu potrebu našega doba za znanjem stranih jezika. Ta je tema bila obrađena u informativnim i orijentacionim plenarnim predavanjima (npr. J. Coleman, *The Open University, UK: Istraživanje u praksi, osiguranje kvalitete i budućnost nastave stranih jezika u visokom školstvu*), u sekcijama su prikazani i raspravljeni rezultati istraživanja pojedinih didaktičara, a u radnim grupama istraživanja koja su u toku. U sekcijama i radnim grupama, te na posterima, obrađen je širok spektar tema: od ranog početka pa sve do tercijarnih školskih stranih jezika, od školske nastave do vanškolske poduke, od općeobrazovne do strukovne nastave stranih jezika, od institucionaliziranih konteksta učenja do boravaka u inozemstvu i privatnih satova, od učeničke do nastavničke perspektive, od orijentacije prema europskim okvirima pa sve do pojedinačnih pitanja konkretne nastave.

U uvodnoj riječi predsjednica Njemačkog društva za istraživanje stranih jezika, Gisela Schmid-Schönbein, istaknula je značenje višejezičnosti za suvremeni način života, te načela i mjere kojima politika Europske unije slijedi deklarirani cilj poznavanja barem tri jezika, pri čemu naročito nastoji poticati učenje i drugih stranih jezika osim engleskog.

U ostvarivanju toga cilja među pojedinim zemljama Europske unije postoje velike razlike. Engleski je jezik u Njemačkoj gotovo sinonim za strani jezik, i uče ga svi učenici. No i dalje valja nastojati da maturanti napuste školu sa zadovoljavajućom kompetencijom koju treba nadograđivati u visokom školstvu i drugim oblicima ponude. Pokrivenost engleskim jezikom osigurava i jedinstvenost stranojezične didaktike, a znanstveno-istraživačka diferencijacija omogućuje da didaktički i metodički bude obrađena i specifična problematika pojedinih jezika. Pri tome se u posljednje vrijeme naročito uzimaju u obzir tercijarni školski strani jezici, poput španjolskog ili ruskog, zatim jezici susjeda, kao francuski, poljski ili češki, te jezici porijekla stranaca u Njemačkoj, poput turskog ili poljskog. (Spomenimo ovdje zapuštenost

nastave hrvatskog kao stranog jezika, za koju ne postoji niti ozbiljnija temeljna literatura.)

Što se tiče poznavanja raznih stranih jezika, stanje u Njemačkoj daleko je od poželjnog. Procjenjuje se da se u Njemačkoj stanovnici u prosjeku mogu poslužiti s 1,2 strana jezika, dok taj prosjek u Luxemburgu iznosi 2,9 jezika, ideal kojim bi i njemačka politika trebala težiti. Područje francusko-njemačke uzajamnosti relativno je dobro, naročito s francuske strane, jer 28% francuskih učenika uči njemački kao strani jezik, dok je njemačkih učenika koji uče francuski nešto manje, naime 24%. Ostali jezici uče se u znatno manjem postotku.

Referati su održavani u 11 sekcija, koje su vodili istaknuti njemački didaktičari stranih jezika, npr. Adelheid Hu, Britta Hufeisen, Werner Hüllen, Friederike Klippel, Günter Nold, Albert Raasch, Wolfgang Zydatiß. Teme sekcija: 1. Postupci evaluacije, 2. Kvaliteta škole i stranojezična kurikula, 3. Profesionalizacija u dodiplomskom obrazovanju i usavršavanju, 4. Novi mediji, 5. Rani početak, 6. Bilingvalna nastava, 7. Internacionalizacija, 8. (Strukovna) nastava stranih jezika na sveučilištu, 9. Osobni faktori nastave, 10. Didaktika višejezičnosti, 11. Aspekti inovacije, kvalitete i evaluacije u nastavi stranih jezika u prošlosti. U svakoj sekciji održano je oko 8 referata.

Kratki su referati održavani u 15 radnih grupa, koje su također vodili istaknuti njemački didaktičari stranih jezika, npr. Rüdiger Grotjahn, Claudia Riemer, Reinhold Freudenstein, Liesel Hermes, Lothar Bredella, Karin Kleppin, Karl-Richard Bausch, Jürgen Quetz. Teme: 1. Nastava stranih jezika na strukovnim školama, 2. Kako dizajnirati istraživanje stranih jezika, 3. Udžbenici i nastavni materijali, 4. Obrazovanje nastavnica i nastavnika za nastavu stranih jezika u osnovnim školama i za bilingvalnu nastavu, 5. *Bridging the Gap*: Putovi integracije teorije i prakse u dodiplomskoj izobrazbi nastavnika stranih jezika, 6. Književnost i didaktika književnosti, 7. Izvanškolska nastava stranih jezika (privatna poduka, tečajevi jezika, jezična putovanja), 8. Nastava jezika porijekla (npr. turskog), 9. Novi mediji, 10. „Mali“ škol-

ski strani jezici (npr. španjolski), 11. Dječja i omladinska književnost, 12. Razmjena učenika, 13. Učenički forum, 14. Strani jezici u visokom školstvu i u znanosti, 15. Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, podučavanje i vrednovanje znanja (*Common Framework of Reference ...*) Europskog vijeća.

Kao posebnu novost ovog kongresa organizatori su s ponosom istaknuli sudjelovanje učenika. Učenici nisu bili prisutni samo indirektno kao predmet anketa, kojih su grafički vizualizirani rezultati bili izvješeni (naročito W. Butzkamm redovito provodi takve ankete među svojim studentima anglistike o kvaliteti nastave engleskog, koju su učenici dotada iskusili, i o faktorima odlučujućim za tu kvalitetu), nego su sudjelovali i svojim posterima s jezičnim i kulturološkim sadržajima za latinski i grčki jezik, za engleski, francuski, ruski, španjolski i talijanski.

Iz Hrvatske su na kongresu održale referate nastavnice metodike francuskog, engleskog i njemačkog jezika iz Zagreba.

Yvonne Vrhovac izložila je anketu o strategijama čitanja mlađih učenika, izrađenu u suradnji s psiholozima. Takva anketa služi kao podloga znanstvenom istraživanju čitačkih navika za materinski i za strani jezik, a u sklopu zagrebačkog projekta *Rano učenje stranih jezika*. Pomoću nje je provedeno istraživanje čitačkih navika učenika francuskog jezika osmog razreda pri čitanju književnih tekstova različite duljine, prezentacije i različitih načina obrade koji obuhvaćaju i uspoređivanje s drugim tekstovima i filmovima sličnih motiva.

Jelena Mihaljević Djigunović prikazala je rezultate istraživanja svjesnosti u odnosu na stilove učenja i podučavanja provedenog u sklopu hrvatskog projekta *Rano učenje stranih jezika*. Cilj istraživanja bio je utvrditi stupanj svjesnosti malih učenika o strategijama učenja vokabulara. Istraživanje je provedeno među učenicima engleskog jezika od 6 do 9 godina starosti metodom projekcije prikladnom za djecu. Ispitanici su pokazali visok stupanj svjesnosti procesa učenja i podučavanja stranog jezika. Rezultati istraživanja pokazuju da su

djeca osnovnoškolske dobi, svjesna ne samo afektivnih, društvenih i kognitivnih, nego čak i metakognitivnih strategija učenja.

Maja Häusler održala je referat *Internacionalizacija obrazovanja nastavnika stranih jezika*. Anketa među studentima germanistike pokazala je da su studijski boravci u zemljama njemačkoga govornog područja najuspješniji ako ih studenti ciljano koriste, tj. ako već prije odlaska na studij u inozemstvo odaberu temu i izrade nacrt pismenog rada. U anketi studenti su istaknuli i problem reciprociteta, tj. uzajamnog priznavanja odslušanih i kolokviranih seminara između germanistike u Hrvatskoj i srodnih studija u inozemstvu. Taj je problem u vezi s organizacijom studija u Hrvatskoj, te konkretnih sadržaja pojedinih germanističkih kolegija kod nas i u inozemstvu.

U povijesnoj sekciji Maja Häusler prikazala je raspravu o učenju njemačkog jezika u gimnazijama i realkama u drugoj polovici 19. stoljeća u Hrvatskoj.

Referati o ranom učenju u Hrvatskoj pobudili su veliko zanimanje publike, jer se u Njemačkoj uvelike raspravlja o uvođenju ranog početka učenja stranog jezika u škole. Predstavnice Hrvatske mogle su uspostaviti kontakte s kolegama iz drugih zemalja, naročito iz Engleske, koji rade na ranom učenju, posebno na tematici testiranja ranih početnika, i dogovoriti daljnju konkretnu suradnju. Takva se suradnja planira ostvariti i za njemački kao strani jezik, posebno za usavršavanje nastavnika njemačkog jezika u Hrvatskoj.

Ukratko, kongres je pokazao da su u središtu zanimanja stranojezične didaktike danas ove pojave: 1. rano učenje, 2. dvojezična nastava, 3. učenje stručnog jezika i općeg jezika za profesionalno sporazumijevanje, te 4. mogućnosti učenja jezika koje potiču mobilnost današnjeg čovjeka i razvoj komunikacijsko-informatičke tehnologije, odnosno modifikacije nastave stranih jezika koje te mogućnosti nameću.

1. Rano učenje uvodi se u sve više zemalja, i time se postavlja pitanje posebnog pedagoškog obrazovanja nastavnika za rad s učenicima predškolske dobi i u prva četiri

razreda osnovne škole. U Njemačkoj, kao i kod nas, nastavnici stranih jezika dobivaju velikim dijelom filološku izobrazbu, u okviru koje didaktika književnosti ima značajno mjesto. No, ta se znanja ne mogu upotrijebiti u ranom učenju, dok druga potrebna znanja, kao na primjer pedagoška, psihološka, dramska, glazbena, likovna, nastavnici stječu tek usavršavanjem nakon diplome. Osim toga, za rad s djecom potrebna je i visoka jezična kompetencija govornog i usmenog jezika, koju budući nastavnici ne mogu steći tijekom tradicionalnog studija, i bez duljeg boravka u zemljama određenog govornog područja.

2. Bilingvalna se nastava također sve više širi, barem u Njemačkoj, i to ne samo u školama graničnih područja, na primjer s Francuskom. Učenici se rado prijavljuju za takvu nastavu jer su, kao i njihovi roditelji, svjesni koristi koje će imati pri zapošljavanju. U Njemačkoj se ostvaruju različiti modeli dvojezične nastave, prvenstveno u srednjim školama, pri čemu variraju predmeti koji se predaju na stranom jeziku, kao i njihov udio u sveukupnom nastavnom planu. Za tu se nastavu postavlja pitanje dodatne izobrazbe stručno-predmetnih nastavnika za nastavu na stranom jeziku, pitanje organizacije nastave, primjerice u tandemu, zatim pitanje izrade odgovarajućih programa, te evaluacije znanja učenika iz predmeta koje uče na stranom jeziku.
3. Potražnja za učenjem općeprofesionalnog jezika ili jezika neke određene struke također je sve veća, bilo da se radi o nastavi u visokom školstvu ili o školama stranih jezika. No i redovitim školama smjernice državnih institucija preporučuju posredovanje jezika koji će učenici moći upotrijebiti u profesionalnom životu. I ovdje se postavlja pitanje u kojoj su mjeri nastavnici stranih jezika tokom studija bili za to osposobljeni, dilema poantirano formulirana kao "*Shakespeare oder Geschäftsendlich?*" (Shake-

speare ili poslovni engleski?, usp. Meinert A. Meyer: *Shakespeare oder Fremdsprachen-Korrespondenz*. Wetzlar 1986).

4. Dok je nekada didaktika stranih jezika mogla definirati predmet svojeg zanimanja kao „institucionalizirano učenje i podučavanje stranih jezika“, današnja pokretljivost mladih ljudi i tehnološki razvoj čine da razredna nastava redovitih škola, kao i nastava u grupama škola stranih jezika, postaju samo jedan od oblika učenja stranih jezika.

Duži boravci ili praksa u inozemstvu, „putovanja s naprtnjačom“, turistička ponuda, među ostalim i jezičnih putovanja, te od strane škola, zaklada i političkih institucija organizirani boravci u inozemstvu, razmjena učenika; zatim: praktično stalni, neposredni kontakt s realnošću govornih područja stranih jezika koji omogućuje televizija i video tehnika, te mogućnosti Interneta i telefonije koje taj kontakt dižu na razinu interaktivne komunikacije, pojave su koje učiteljima i metodičarima stranih jezika nameću modifikacije i one institucionalno organizirane nastave stranih jezika, te sve više postaju predmet znanstvenog interesa i sustavnog didaktičnog istraživanja.

Učenje u tandemu, malim grupama, dopisivanjem, učenje pomoću kompjutorskih materijala i putem Interneta, samo su djelomično novi oblici učenja, no postali su toliko rašireni da s njima valja računati ozbiljnije nego do sada. Te oblike učenja karakterizaju dva zajednička obilježja, autonomnost i individualizacija, pa među ciljevima nastave valja u većoj mjeri slijediti i ključne kvalifikacije poput traženja informacija i snalaženja u obilju informacija, njihovo vrednovanje i upotrebu, te samostalnost u planiranju vlastitog učenja specifičnog za učenje stranih jezika.

S druge strane, kongres je također pokazao kako su daleko od zadovoljavajućih rješenja kronični problemi nastave stranih jezika, kao, na primjer, neuspjeh jednog dijela učenika, ili problemi obrazovanja nastavnika, na primjer, problem integracije teorije i prakse.